

Кукаріна А. Д.,
аспірант

Київського національного лінгвістичного університету

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР-ГОЛОФРАЗИСІВ
АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНОМОВНОГО
МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ

Анотація. У статті подано дослідження способів перекладу актуальних словотвірних одиниць – аббревіатур-голофразисів англійського та українського медичного дискурсу.

Ключові слова: аббревіатура, переклад, способи перекладу, аббревіатури-голофразиси, медичний дискурс.

Постановка проблеми. Процес аббревіації є одним з найбільш продуктивних способів конденсації мовних одиниць, збільшення словникового складу багатьох мов та економії мовних зусиль. Наше дослідження аббревіації ґрунтується на структурній та когнітивно-дискурсивній парадигмі, а також на сформованій в її надрах лінгвосинергетичній [6]. Гуманітарні дослідження аббревіації здійснювалися такими закордонними та вітчизняними науковцями, як І.М. Арнольд (стилістика сучасної англійської мови), В.В. Акуленко (словниковий склад мови) [1]. Розглядали особливості скорочень, фонетичні риси аббревіатур, їхню структуру та довжину порівняно з іншими мовними одиницями такі лінгвісти, як Д.І. Алексєєв, Н.Ф. Клименко [5]. Типи аббревіатур медичного дискурсу розглядав Дж. Берман [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації свідчать про вагомість аббревіатур та складність їх перекладу. Труднощі передачі абрутворень-голофразисів, на які ми звертаємо увагу, окреслені не в повній мірі. Для нашої статті вагомими стали результати дослідження Ю.А. Хуснуліної, яке присвячене структурно-семантичній і функціональній специфіці аббревіатур, Л.Ю. Зубової, в якому міститься аналіз англійських медичних аббревіатур як частин професійної мовної картини світу, І.В. Гуриної, в якому розглядаються прийоми мовної компресії при синхронному перекладі [4]. Новий погляд на вивчення аббревіатури представлений у 2004 році Дж. Берманом, який дослідив короткі терміни – аббревіатури в медицині [8].

Метою статті є дослідження способів перекладу аббревіатур-голофразисів англійського та українського медичного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Словотворення – комплексний процес креації нових слів та понять. Беручи до уваги власний досвід, ми обрали для цього етапу дослідження SWOT-аналіз медичної аббревіатури, це не лише аббревіатура, але й омонім зі значенням «тяжка робота; важке завдання». Стаття присвячена способам перекладу аббревіатур-голофразисів медичного дискурсу, відтворення яких викликає труднощі, а для того, щоб їх подолати, необхідно дотриматися системи. SWOT-аналіз (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats) переваги, недоліки, можливості, загрози – система структурування та аналізу інформації, яка використовується на попередніх стадіях прийняття рішень.

У ході аналізу емпіричного матеріалу дослідження увібрало найсучасніші тенденції в лінгвістиці. Сьогоднішні неологічні дослідження вказують на утворення голофразисів – слів, що утворюються у процесі злиття цілого речення або його частини в єдине ціле. Медичний дискурс виступає сферою утворення нових одиниць функціонування, наше дослідження націлене саме на аббревіацію. У процесі дослідження аббревіатур медичного дискурсу класичні класифікації та винайдені прийоми дослідження цих одиниць не могли передбачити унікальні випадки вживання аббревіатур та колосальну складність їх перекладу. До таких одиниць ми віднесли голофразиси-аббревіатури та мнемонічні аббревіатури. Відтворення аббревіатур, яке викликає труднощі, розглянуто в окремій таблиці.

Розглядаючи *weakness* процесу аббревіації, а саме голофразис «кентаври-неолексеми» (“the expressions of a whole phrase in a single word, polysynthesis”), можемо стверджувати, що часто для сприйняття та розуміння вони перетворюються в еліпси. Так, найдовша аббревіатура-голофразис містить 189 819 літер. Для того, щоб прочитати таку розгорнуту форму від однокомпонентної “*titin*” (назва людського протеїну), необхідно три з половиною години. Цей унікальний випадок найдовшої аббревіатури-голофразиса займає 18 сторінок А4. Надаючи приклад такого протеїну, наголошуємо на тому, що перекладається лише його еліпс “*titin*”, який залишається в аутентичному

Таблиця 1

SWOT аналіз медичної аббревіатури

Здобутки: розроблені класифікації, стратегії перекладу, методи перекладу	S	Strengths	W	Weaknesses	Унікальні випадки вживання аббревіатур: мнемонічної, авторської, голофразисів, жаргонізмів
		надбання, якість, переваги		невизначеність, недолік, брак	
Контроль якості: словники, форуми, спеціалізовані видання, консультація зі спеціалістом	O	Opportunities	T	Threats	Неоднозначність: полісемія, омонімія, синонімія
		потенціал, можливості		слабкі сторони, загрози, ризики	

вигляді, запозичується від розгорнутої форми “*Methionylalanylthreonylserylarginylglycylalanylserylarginylcysteinylprolylarginylasparylglutaminylglutamylisoleucylvalylglutaminyllysylarginylthreonylphenylalanylthreo...*” [9]. Проблема полягає в тому, що назви, в яких є хімічні елементи, не обмежуються певною кількістю літер. Так, можна вказати розшифровку трикомпонентної DNA – ДНК, дезоксирибонуклеїнова кислота, що може налічувати мільярд літер: “*deoxyribonucleic acid, a self-replicating material which is present in nearly all living organisms as the main constituent of chromosomes. It is the carrier of genetic information*” “naming a single strand of DNA, with its millions and millions of repeating base pairs, could eventually tab out at well over a billion letters” [9]. Абревіатури-голофразиси виступають різними видами лексико-синтаксичного словотвору, абревіація презентує поєднання усічених фрагментів твірної основи.

Голофразис медичного дискурсу виступає інтернаціоналізмом. В українській мові є багатокомпонентна «гіппопотомонстросесквіпедаліофобія», а в англійській існує відповідник – “*hippopotomonstrosesquipedaliophobia*”, розшифровка – «побоювання вимовлення нових слів». Така абревіатура позначає нав’язливий страх довгих слів, подаємо її з транскрипцією, оскільки існує плутанина у вимові: /hi.pə.pɒ.təˈmɒn.strə.sə.skwi.pɪˈdeɪ.li.ə.foʊ.bi.ə/. У статті ми не могли не зазначити висловлювання з форуму про цю хворобу: «Цікаво, хворий, якому поставлять такий діагноз, прочитавши назву своєї хвороби, відразу помре або спершу помучиться?» Перший компонент “*hippo*” – кінч грецькою мовою, а другий “*potam-os*” – річка. Таким чином, перша частина слова відноситься до «водяного коня», відомого як “*Hippopotamus*”. “*The Oxford Dictionary*” використовує слово “*Hippopotamine*”, щоб позначити щось дуже велике. Третій компонент “*monstr*” походить з грецької і позначає “*monstrous being*”, щось велике та лякаюче, четвертий компонент “*sesquipedalio*” походить від грецького «полуторафувовий», п’ятий компонент “*phobos*” позначає нездоровий страх. Такі одиниці конденсації перекладаються за допомогою транслітерації голофразису-усічення. Багатокомпонентна абревіатура «гексакосіойгексеконтагексофобія» – “*hexakosioihexekontahexaphobia*”, транслітерація – «побоювання числа 666 – шістсот шістдесят шість», по-грецьки пишеться як “*hexakosioi hexekonta*”. Голофразис «Гексакосіойгексеконтагексапараскаведекатріафобія» – “*Hek sakosioyheksekontaheksaparaskavedekatriafobiya*”, транслітерація – *побоювання числа 666 у н’ятницю, 13 числа*. Наступна абревіатура-голофразис, що вказує на страхи людини, називається «Гексакосіойгексеконтагексапараскаведекатріафобія» – “*Hek sakosioyheksekontaheksaparaskavedekatriafobiya*”, транслітерація – *побоювання, фобія числа 666 в н’ятницю, 13-го дня місяця*. Тріскаїдекафобія, або тердекафобія, – *побоювання числа 13*, транслітерація – *triskaidekaphobia*. Існує біблійний переказ, побічно пов’язаний з числом 13: на таємній вечері Юда Іскаріот, апостол, що зрадив Ісуса, сидів за столом тринадцятим [3]. З цим переказом пов’язують найпоширенішу у XIX столітті прикмету, пов’язану з числом 13 – якщо за обіднім столом зібралися 13 чоловік, один з них помре протягом року після трапези. Пізніше у християнстві поширилося апокрифічне переконання, що Сатана був 13-м ангелом. За іншою версією, страх частково викликаний тим, що в єврейському календарі деякі роки складаються з 13 місяців, тоді як сонячний григоріанський та місячний ісламський календар налічують 12 місяців на рік.

Голофразиси, представлені вище, перекладаються за допомогою транслітерації та викликають труднощі при перекладі й у вимові. Ми погоджуємося з тим, що переклад – це не механічний процес, а творчість, у перекладача повинна бути яскраво виокреслена особистість, але така стратегія перекладача не завжди вдала, адже призводить до виникнення помилок і похибок. Наступний приклад ілюструє історичне походження однокомпонентного епоніма-абревіатури “*galimatias*” [gæliˈmætiəs] – *галімація, абсурд*. Лікар Галлі Мат’є був людиною розумною, гострою на слівце, завжди прикрашав свої медичні поради жартом, пікантним анекдотом, піднімаючи настрої пацієнтів. Своєрідне «лікування сміхом» виявилось корисним та приємним. Коли лікар став модним і не мав можливості провідати усіх, хто очікував його допомоги, Мат’є почав розсилати своїм пацієнтам листівки, на яких вгорі було написано його ім’я, після – рецепт, а ще нижче – каламбури, які від імені лікаря Галлі Мат’є стали називатися *галімацією*. За словами Ноама Хомського, в анімаційній бесіді Мішеля Гондрі наш світ можна осягнути розумом – “*the world is intelligible*” [7]. Таку абревіатуру не можна було не зазначити, говорячи про унікальність зародження нових одиниць компресії та складності їх інтерпретації [2, с. 95].

Висновки. Підсумовуючи сказане, зазначимо, що можуть виникати труднощі при перекладі таких одиниць не лише в усному, але й письмовому вигляді. Сплутавши чи не зрозумівши декілька літер, перекладач може невірно інтерпретувати інформацію. Одиниці дослідження та їх скорочені форми кочують з одних одиниць функціонування у мові в інші, набуваючи нових ознак, від жаргонізмів до хибних друзів перекладача.

Таблиця 2

Способи перекладу абревіатур

Загальна кількість абревіатур	Способи перекладу
1 200	транскодування
1 650	експлікація
1 225	еквівалент
7 25	запозичення
Абревіатури-голофразиси	Способи перекладу
178	транскодування
22	запозичення

Серед 5000 проаналізованих одиниць медичного дискурсу було знайдено 200 абревіатур-голофразисів, які репрезентують пласт інтернаціоналізмів, вони транслітеруються та запозичуються, зберігаючи всі ознаки вихідного скорочення, але залишаються кутювим каменем для перекладача.

Література:

1. Акуленко В.В. Інтернаціональні елементи у словниковому складі мови / В.В. Акуленко // Мовознавство. – 1973. – № 5. – С. 20–25.
2. Вартаньян Э.А. Путешествие в слово / Э.А. Вартаньян. – М.: Просвещение, 1982. – 129 с.
3. Голофразис. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // otvet.mail.ru/question/17384777.
4. Зубова Л.Ю. Английские медицинские аббревиатуры как часть профессиональной языковой картины мира: на фоне их русских и французских аналогов: дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки»/ Л.Ю. Зубова. – Воронеж, 2009. – 244 с.
5. Клименко Н.Ф. Абревіатура / Н.Ф. Клименко // Українська мова: [Енциклопедія] / [редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін.]. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – С. 7–8.

6. Хомутова Т.Н. Научные парадигмы в лингвистике / Т.Н. Хомутова // Вестник Челябинского государственного университета. – 2009. – № 35 (173). – Вып. 37. – С. 143.
7. Gondry M. Is the Man Who Is Tall Happy? An Animated Conversation with Noam Chomsky / M. Gondry. – 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://play.watchfullmoviestreamingonline.com/watch/movie-167502.html>.
8. Berman J.J. A Long Review of Short Terms Archives of Pathology and Laboratory Medicine / J.J. Berman. – 2004 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.julesberman.info/abb1.htm>.
9. Medical abbreviations. – 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.abbreviations.com>.

Кукарина А. Д. Способы перевода аббревиатур-голофразисов англоязычного и русскоязычного медицинского дискурса

Аннотация. В статье представлены исследования способов перевода актуальных словообразовательных единиц – аббревиатур-голофразисов англоязычного и русскоязычного медицинского дискурса.

Ключевые слова: аббревиатура, перевод, способы перевода, аббревиатуры-голофразисы, медицинский дискурс.

Kukarina A. The ways of abbreviations-holophrasis translation in English and Ukrainian medical discourse

Summary. The article presents the research of the ways of abbreviations-holophrasis translation – word-forming modern units in English and Ukrainian medical discourse.

Key words: abbreviation, translation, translation methods, abbreviations-holophrasis, medical discourse.